

Sveriges politiska landskap

Sambandet mellan tillgång till samhällsservice och partival

Simon Davidsson & Kalle Ekholm

The political landscape of Sweden: The link between access to societal services and party choice

This study investigates the relationship between local service availability and political behaviour in Sweden from 2015–2022. We argue that changes in service availability are linked to people's perception of social status, impacting political behaviour. Our empirical aims in this article are twofold. Firstly, we examine how the level of societal services has changed in Swedish municipalities over the last few decades. Secondly, we explore whether there is a correlation between these changes and the 2022 parliamentary election results. Our analyses yield a complex picture concerning service supply. The general trend is negative in one-fourth of the municipalities, which indicates growing geographic imbalances. At the same time, the supply of different types of services has developed in different directions. Furthermore, our results suggest a correlation between a decline in societal services and support for the radical right party, the Sweden Democrats.

Samhällsservice och väljarstöd

De flesta människor framlever sina liv på ett geografiskt avgränsat område, på en plats. Av grundläggande betydelse för den platsbundna människans liv är stabil tillgång till olika typer av samhällsservice som kan täcka vardagslivets olika behov. Det kan till exempel röra sig om tillgång till utbildning, bibliotek och vård samt livsmedel, mediciner och drivmedel. I den svenska välfärdsstaten tillgodoses behoven främst lokalt och regionalt.

Det är inte orimligt att anta att människor drar allmänpolitiska slutsatser utifrån tillgången till samhällsservice. Förändringar i utbudet kan påverka

Simon Davidsson är verksam vid Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet; Kalle Ekholm är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
E-post: simon.davidsson@liu.se; kalle.ekholm@statsvet.uu.se

individens föreställningar om hur de själva värderas i förhållande till andra, och därmed om de uppfattar samhället som rättvist eller inte. Mot den bakgrunden är vår övergripande forskningsfråga: finns det ett samband mellan förändringar i serviceutbud och individens val av parti – och i förlängningen om ett sådant samband speglar någon form av politiskt missnöje?

Vår artikel knyter an till en forskningslitteratur om de politiska konsekvenserna av geografiska spänningar mellan stad och landsbygd som vuxit fram på senare år, en litteratur som bland annat härleder dessa spänningar till den ökade globaliseringen (Rodríguez-Pose 2017; Stiglitz 2018) och till ekonomisk åtstramningspolitik (eng. *austerity politics*, se t.ex. Colantone & Stanig 2019; Pierson 2001). Denna forskning har vuxit i omfång allteftersom populistiska och högerextrema partier fått ett ökat stöd i västvärlden.

I många länder är stödet för sådana partier olika fördelat mellan stad och land. Så också i Sverige, vilket är tydligt inte minst för Sverigedemokraterna. Partiets snabba tillväxt är den kanske viktigaste förändringen i det svenska partilandskapet under 2000-talet. Dess framgångar, som skett på bekostnad av samtliga partier, men främst Socialdemokraterna och Moderaterna, har varit mer markanta i vissa delar av landet: genomslaget har varit särskilt starkt på landsbygden och i södra Sverige (se t.ex. Öhrvall m.fl. 2024; Solevid & Oscarsson 2023).

Utbudet – och fördelningen – av tjänster inom länder utgör en dimension av de geografiska obalanser som allt oftare kommit att uppmärksammas av samhällsforskare som studerar populistiska partiers framväxt. När det gäller Sverige finner Rickardsson (2021) att ett stort utbud av offentlig service, mätt i antalet anställda, ledde till ett minskat väljarstöd för Sverigedemokraterna i 2014 års riksdagsval. Vidare finner Dancygier med flera (2022) ett positivt samband mellan utflyttning och stöd för Sverigedemokraterna på valdistriktsnivå, något som skulle kunna hänga samman med neddragningen av offentliga och privata tjänster.

Även i andra länder visar forskningen hur den lokala serviceförekomsten påverkar det politiska agerandet hos väljarna. I Danmark har nedläggning av skolor och sjukhus lett till ett ökat stöd för högerpopulistiska partier (Nyholt 2024). Patana (2022), som utgår från en bred uppsättning tjänster, påvisar som del i en omfattande analys av franska förhållanden hur ett stort tjänsteutbud i en kommun inneburit ett försvagat stöd för Nationell fronten (*Front National*) i 2017 års presidentval. Slutligen finner Bolet (2021) att de engelsmän som bodde i valdistrikt där pubar hade lagts ned var mer benägna att i enkätundersökningar uttrycka stöd för ett brittiskt utträde ur Europeiska unionen, det vill säga Brexit. Föreliggande artikel knyter an till dessa övergripande observationer om förhållandet mellan geografiska obalanser eller orättvisor och partipreferenser.

Nedan formulerar vi de teoretiska utgångspunkterna för hur geografiska ojämlikheter och platsens betydelse tros inverka på förskjutningar i politiskt

stöd till förmån för högerradikala partier i Sverige. Därefter kartlägger vi förekomsten av en bred uppsättning tjänster i Sveriges kommuner från 2015 fram till 2022. Beskrivningen omfattar förändringar per capita i utbudet av fysisk service, det vill säga den service som tillhandahålls på plats. Vi undersöker också det genomsnittliga avståndet för invånarna i Sveriges kommuner till dagligvarubutiker, drivmedelsförsäljning, apotek och posttjänster år 2021. Både när det gäller förändring och genomsnittsavstånd företer resultaten betydande variation mellan både kommuner och tjänster. Vi påvisar dessutom skillnader mellan de tre huvudtyper av kommuner som Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) laborerar med: storstadskommuner, så kallade blandade kommuner och landsbygdskommuner. Föga förvånande är servicetillgången som störst i storstadskommuner och som minst i landsbygdskommuner. Slutligen kopplar vi dessa uppgifter om tjänsteutbudet till stödet i riksdagsvalet 2022 efter kommun för de åtta partier som är representerade i Sveriges riksdag.

Studien har ett flertal styrkor. Eftersom vår analys sker på kommunnivå kan vi inte bara studera eventuella förändringar och geografiska skillnader mellan stad och land, utan också variationerna mellan olika kommuner. Även om vårt intresse rör samtliga riksdagspartier, faller det sig naturligt att förhålla sig till hur dessa obalanser i förlängningen kan påverka stödet för landets mest uttalade antietablissemangsparti, Sverigedemokraterna.

Till skillnad från tidigare forskning studerar vi dessutom den faktiska förändringen i tillgången till en bredare uppsättning tjänster i Sveriges kommuner över en längre tidsperiod samt faktiska valresultat. Fördelarna med detta är att data har hög tillförlitlighet och att vi fångar den temporala dimension som betonas i forskningslitteraturen om platsens betydelse.

En begränsning med vår undersökning är att det är något grovhugget att fånga ”plats” genom att studera kommunnivån. Svenska kommuner är, i de flesta fall, mycket stora geografiska enheter. Detta till trots finner vi statistiskt signifikanta samband mellan serviceutbud och valresultatet för flera politiska partier. Inte minst finner vi genomgående en signifikant och substantiellt meningsfull koppling mellan ett större stöd för Sverigedemokraterna och en minskad förekomst av service liksom ökade avstånd till service. Och slutligen, eftersom denna uppsats i första hand ska betraktas som en i huvudsak empirisk kartläggning avslutas artikeln med en relativt utförlig diskussion om vägen framåt för fortsatt forskning om den lokala servicens betydelse för väljarbete-ende i Sverige.

Om platsens betydelse

I detta avsnitt presenterar vi teoretiska argument för varför man bör förvänta sig ett samband mellan tjänsteutbud och väljarstöd för riksdagspartierna.

Resonemanget bygger på att människors vardagserfarenheter och självuppfattning är platsbaserade. Livserfarenheterna formas av den plats där människor bor och verkar. Förändringar tänks inverka på den (upplevda) sociala statusen hos de människor som lever där. Vi argumenterar dessutom för att förändringen i serviceutbud sannolikt bör ses som en förhållandevis långsiktig process som främst har konsekvenser på sikt. Det krävs tid både för att förändring ska äga rum och för att den på allvar ska göra avtryck på väljarbeteende.

Men när människor väl känner att deras (upplevda) status – som alltså åtminstone delvis förväntas vara platsbaserad – är stadigt sjunkande, menar vi att detta leder till politiska reaktioner. Nedåtgående eller geografiskt varierande trender i serviceförekomst förväntas alltså göra att stödet minskar för de partier som förknippas med besluten bakom dessa förändringar samt förväntas öka för de partier som kampanjar för en återgång till hur det en gång var. Vi utvecklar resonemanget i det följande och övergår sedan till att diskutera vår tillämpning av det teoretiska ramverket på det svenska fallet.

TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

Ett bärande begrepp i den litteratur som utgör vår teoretiska grund är *social status* (Gidron & Hall 2017). Social status är avgörande för människors självuppfattning och uppfattning om hur andra, inte minst politiska beslutsfattare, värderar dem. Social status har både en materiell och en kulturell sida, som kopplas till ekonomiska intressen respektive social identitet. Denna tvåsidighet är viktig eftersom det innebär att ekonomi och identitet inte bör ställas mot varandra i den forskning som undersöker mönster i förändrade partival och därmed i framväxten av högerpopulism. Istället är utgångspunkten att ekonomiska eller kulturella förändringar på olika sätt kan ha återverkningar på människors identitet (se t.ex. Adler & Ansell 2016; Carreras m.fl. 2019; Colantone & Stanig 2019; Rodriguez-Pose 2017).

Social status är därtill delvis platsbaserad och kan därför hjälpa oss att förstå hur geografiska variationer i ekonomiska förutsättningar omvandlas till stöd för högerradikala partier och auktoritär politik. Människor härleder sin status från hur de själva och andra påverkas av förändring i närområdet. Det är där livserfarenheter samlas och många av dem uttrycks i mer eller mindre starka åsikter (jfr Bisgaard m.fl. 2016). Vårt antagande är att samhällelig service, såväl privat som offentlig, kommersiell som icke-kommersiell, är av stor betydelse i sammanhanget, detta eftersom tillgången till tjänster har direkt inverkan på hur enkelt människor kan lösa sina och sina familjers dagliga bestyr. När man måste anpassa sitt liv efter att det enda kvarvarande apoteket eller bensinstationen lagt ner, påverkas ens vardag men också ens upplevda ställning i samhället och ens uppfattningen om den politiska utvecklingen.

Det finns goda skäl att tro att försämringar i servicetillgång gör människor mer benägna att ta till sig de budskap högerpopulistiska partier i olika länder

för fram – och detta fenomen tycks även förekomma i Sverige (jfr Dal Bø m.fl. 2022). De högerpopulistiska budskapen handlar inte sällan om att den förda politiken har övergivit de drabbade till förmån för andra samhällsgrupper och att saker och ting var bättre förr. De högerpopulistiska partierna ställer de som räknas till den egna gruppen (*ingroup*) med förankring på platsen mot grupper som pekats ut som utomstående (*outgroup*), varför platser som drabbas särskilt hårt av neddragningar i serviceutbud förväntas stödja högerpopulistiska partier i större utsträckning (Mudde 2007).

Bland andra Ziblatt med flera (2024) finner stöd för detta resonemang när det gäller Tyskland. Det ökade stödet för AfD (*Alternative für Deutschland*) förklaras av att väljare i mer perifera delar av landet, särskilt i öst, känner sin sociala status hotad. Tillståndet gör dem mottagliga för högerpopulistiska budskap som leder till en ökad fientlighet mot utomstående och ett växande förakt för politiker från de etablerade partierna. Försämrad social status kan alltså hjälpa oss att förstå hur högerpopulistiska diskurser används för att politiskt utnyttja motsättningar mellan olika grupper.

Forskningen om geografisk ojämlikhet, ekonomisk åtstramning och platsbaserad identitet har använts för att förklara det geografiskt starkt varierande stödet för Brexit. Bolet (2021), som ser social status som förankrad i människors fysiska livsmiljö, menar att nedskärningar av viktig service leder till känslor av marginalisering och en medföljande förlust av kulturell identitet och värde, något som gör många människor mottagliga för nostalgiska idéer om en återgång till en svunnen tid. Därmed förklarar hon varför en sådan prosaisk sak som pubnedstängningar på landsbygden i Storbritannien kom att medföra ett ökat stöd för Brexit.

Vidare menar Ballard-Rosa med flera (2021) att ekonomiska förändringar eller hot om en försämrad social status och förmåga att leva upp till den roll som man själv (och andra) förväntar sig av en, kan leda till frustration och aggr – tillstånd som i sin tur befinns främja auktoritära värderingar. Frustrationen och agget förväntas frambringa en vilja att återgå till en ordning där traditionella värden, lokalsamhället och nationen sätts i första rummet. I linje med dessa antaganden finner Ballard-Rosa med flera att människor i lokala brittiska arbetsmarknadsområden som påverkats negativt av import från Kina, både gav uttryck för auktoritära värderingar och stödde Brexit (se även Carreras m.fl. 2019).

Colantone och Stanig (2019) argumenterar för att platsbaserade obalanser och statushot kan leda till stöd för högerpopulistisk politik. De hävdar att en progressiv omfördelningspolitik inte ses som ett realistiskt alternativ till de senaste decenniernas åtstramningar i Europa, då dessa både på europeisk och nationell nivå institutionaliserats genom exempelvis regler för stram finanspolitik och skattesystem som ger mindre möjlighet till ekonomisk utjämning (se även Pierson 2001). Och utan ett progressivt alternativ, menar de, uppstår

ett tomrum som främst fylls av auktoritära högerpartier med populistiska budskap, som ställer olika samhällsgrupper varandra (Bolet 2021; Mudde 2007). Populistiska budskap och auktoritära värderingar är kopplade till ett minskat stöd för vänsterpartier, liberala politiska riktningar och politik för global öppenhet.

I linje med Gidron och Hall (2017), Bolet (2021) och Carreras med flera (2019) antar vi att förändringar i närvaron av serviceutbud leder till ett förändrat väljarbeteende. Vi antar också att det främst är förändring över tid som spelar roll. Ihållande negativa trender, menar vi, spelar roll för hur människor upplever förändringar i sina livsvillkor och sin (upplevda) sociala status. Det krävs att tid förflyter innan människor upplever att förändringar utgör en negativ trend. Platser bär på minnen. Tomma lokaler och byggnader finns ofta kvar. Människor formar sina föreställningar i samtal med andra (Carreras m.fl. 2019: 1402), också över generationerna. Med tiden leder en geografiskt koncentrerad nedgång till allt starkare upplevelser av osäkerhet, känslor av övergivenhet och en övertygelse om att saker borde återställas till hur de en gång var (Gidron & Hall 2017). Tillämpat på service innebär detta att förändringar i den lokala tillgången på serviceutbud som skolor, bibliotek, dagligvarubutiker, och apotek medför förändringar i människors grundläggande materiella och kulturella villkor.

Vi antar alltså att väljare drar allmänpolitiska slutsatser med grund i lokala förändringar av detta slag. De spår framåt genom att blicka bakåt. Deras slutsatser gör dem i många fall mottagliga för högerradikala budskap. Detta leder också till en generell vilja att bestraffa de partier som associeras med de negativa förändringarna. Vi understryker att det kan ta tid även för det högerpopulistiska budskapet att få nationellt genomslag och påverka skiljelinjerna i väljarkåren. Precis som de lokala förändringarna i serviceutbudet tänks få som störst betydelse när de utgör en flerårig trend, ser vi alltså politiseringen av denna förändring först och främst som en relativt långsiktig process. Processerna knyts samman av att det finns områden som överges av politiken, något som i sin tur väcker ilska bland de som bor där och som upplever att deras status hotas (Rodríguez-Pose 2017).

EMPIRISK PRECISERING

Vår empiriska undersökning gäller Sverige under perioden 2015–2022. Vi menar att tidsperioden är lämplig för vår studie. Det är en period då väljarstödet för de politiska partierna har förändrats samtidigt som utbudet av mycken grundläggande service har glesnat (se t.ex. Tillväxtverket 2021). Den kanske mest betydande förändringen i det svenska partilandskapet är Sverigedemokraternas generella ökning (Oscarsson 2020). Det förändrade väljarstödet uppvisar dock stor geografisk variation, något som kan tänkas gälla också för det förändrade serviceutbudet.

Därmed är det viktigt att dels kartlägga förändringen i serviceutbud mera i detalj, dels utröna om förändringen alls samvarierar med stödet för de olika partierna i linje med de antaganden som gjorts i tidigare forskning. Analyser på kommunnivå ger en god balans mellan detaljrikedom och en första grundläggande bild av hur service och väljarstöd hänger ihop. Därtill tillåter analyser på kommunnivå en bild av eventuella skillnader i väljarstöd mellan stad och landsbygd. Forskare har funnit en sådan politisk skiljelinje i Sverige i nutid (Erlingsson m.fl. 2021; Rickardsson 2021; Öhrvall 2023).

Skiljelinjen har dessutom historiska rötter även om dess politiska uttryck har förändrats. Lewin med flera (1972) beskriver ett lägre valdeltagande och ett större stöd för Vänsterpartiet Kommunisterna (VPK) på de platser som inte tog del av den allmänna välståndsutvecklingen 1932–1960. På samma sätt som stödet för VPK då var större på vissa platser förväntar vi oss nu att Sverigedemokraterna har ett starkare stöd i liknande områden idag. Vårt antagande ligger sålunda i linje med Colantone och Stanigs (2019) tankegångar, det vill säga att lokala förändringar som leder till statushot ökar mottagligheten för högerpopulistiska budskap. Detta gäller framför allt när förändringarna kombineras med bristen på ett ekonomiskt alternativ till åtstramningspolitiken som betonar en utjämning av villkoren mellan geografiska platser.

Artikeln bidrar till stor del empiriskt och deskriptivt. Vi kartlägger förändringen i utbud och närhet till samhällsservice i Sveriges kommuner över tid. Det gäller uppgifter om förekomsten av skolor, dagligvarubutiker, betaltjänster, drivmedelsförsäljning (främst bensinstationer), posttjänster, apotekstjänster och folkbibliotek samt internetåtkomst via fiber. De tjänster som vi har uppgifter om är samtidigt i många fall tjänster som är uppenbart viktiga för många, både i och utanför städer. Tillsammans säger förekomsten av dem något väsentligt om en plats, vilket kan antas påverka invånarens (upplevda) status (jfr Rodríguez-Pose 2017).

Vi använder resultatet i riksdagsvalet 2022 i vår analys av sambandet mellan servicetillgång och partival. Skälet till att vi studerar riksdagsval och inte kommunalval är att kommunalvalen uppvisar vissa unika särdrag från kommun till kommun och valår till valår (jfr Berg m.fl. 2019). Ofta kan genuint lokala skiljelinjer och frågor ha betydelse för partival kommunvalen. Detta gör det mindre lämpligt att på kommunalvalsnivå undersöka de samband vi intresserar oss för.

Vi studerar perioden från och med år 2015 till och med 2022 års val av skäl som är dels pragmatiska, dels teoretiska. Pragmatiskt begränsas vi av de data vi har haft tillgängliga: mätperioden för det samlade utbudet av tjänster börjar nämligen inte förrän 2015. Åtta år är dock en tillräckligt lång period för att vi ska kunna undersöka sambandet mellan ett gradvis förändrat lokalt serviceutbud och skiftningar i partival. Tidsdimensionen är teoretiskt viktig. Vi har ovan argumenterat för att det tar tid innan förändringar leder till en reaktion.

I enlighet med Carreras med flera (2019) väljer vi alltså att koncentrera oss på sambandet mellan väljarstöd och fleråriga förändringar i serviceförekomst. Det är värt att notera att studieperioden täcker de två val då Sverigedemokraternas tillväxt medfört störst förändring i det svenska partilandskapet.¹

Avslutningsvis vill vi påminna om några för studien relevanta aspekter av 2022 års val. Valrörelsen präglades av en diskussion om hur förslag gällande priset på exempelvis energi och drivmedel skulle påverka stads- och landsbygdsbefolkning olika. Sverigedemokraterna betonade, jämte Moderaterna och Kristdemokraterna, behovet av energiförsörjningens betydelse för vardagslivet för människor utanför städerna (Oscarsson m.fl. 2024: 98). På marginalen tycks diskussionen ha påverkat det nationella valresultatet och regeringsskiftet (Oscarsson m.fl. 2024: 250–260). Dessutom var Sverigedemokraterna populärare bland väljarna på landsbygden och i mindre tätorter, där 37 respektive 39 procent övervägde att lägga sin röst på partiet. Det starka stödet gör dem till ett av de mest populära partierna i dessa områden (Oscarsson m.fl. 2024: 468–469). På valdagen gjorde Sverigedemokraterna sitt historiskt bästa val med hela 20,5 procent av rösterna, vilket gjorde dem till näst största parti (Statistiska centralbyrån 2024a).

Statistiska analyser av geokodade data

Vi åskådliggör det förändrade utbudet av olika servicetyper och skillnaderna i genomsnittsdistans till service mellan kommuner i kartor och tabeller med beskrivande statistik. Vi mäter genomgående serviceutbudet per capita eftersom det har skett en betydande demografisk förändring i Sverige under den period vi studerar – människor har lämnat vissa platser till förmån för andra (Dancygier m.fl. 2022). Vi presenterar också resultaten för de tre olika huvudtyper av kommuner som Tillväxtanalys har tagit fram och som många statliga myndigheter använder sig av (Tillväxtverket 2024a). De tre huvudtyperna är storstadskommuner, så kallade blandade kommuner och landsbygdskommuner.

För att undersöka sambanden mellan förändringen i service och valresultat använder vi oss av bivariat linjär regressionsanalys. Stöd för de olika partierna i 2022 års riksdagsval är den beroende variabeln i huvudanalyserna och förändring av service per capita från och med år 2015 till och med tiden för riksdagsvalet är den oberoende variabeln. Vi bestämmer signifikansnivån till 5 procent. För de samband som är signifikanta bedömer vi dessutom den substantiella betydelsen genom att ställa sambanden i relation till respektive

1 Åtta år kan tyckas som en kort period, men i jämfört med tidigare studier är det en lång period. Vi hänvisar nedan till alternativa analyser som mäter sambandet mellan en smalare uppsättning tjänster under en än längre tidsperiod, samt analyser som mäter de mer kortsiktiga sambanden mellan förändring i tjänsteutbud och valresultat under de två senaste mandatperioderna. Dessa återfinns i bilagan.

partis genomsnittliga riksdagsvalresultatet på kommunnivå. Vi har även utfört några alternativa analyser för kortare och längre tidsperioder för att se om det påverkar slutsatserna. Resultaten av dessa analyser är i linje med de huvudsakliga slutsatser som vi presenterar här.

Data har hämtats från följande källor: Partiernas valresultat 2022 är andelen av samtliga giltiga röster i varje kommun och kommer från Statistiska centralbyrån (SCB 2024a) och Valmyndigheten (2024). Uppgifter om apoteksombud, betaltjänster (penningöverföring), dagligvarubutiker, drivmedel, posttjänster och grundskolor kommer från Tillväxtverkets tjänst Pupos (Tillväxtverket 2024b). Detta är geokodade data som sammanställs på grundval av information från aktörer och myndigheter på respektive marknad. Apotekstjänster har utlämning för läkemedel på recept. Ombud omfattas. Betaltjänster är främst bankkontor och ombud.² Dagligvarubutiker är butiker som säljer exempelvis livsmedel och hygienartiklar. Drivmedel gäller flytande drivmedel för personbilar (det Pupos kallar våta drivmedel). Posttjänster är postkontor eller postombud för paketutlämning, inklusive så kallade paketombud och paketautomater. Grundskolor är skolor med elever i någon eller några årskurser mellan ett och nio.

Uppdateringsfrekvensen för data varierar från dygnsvis (dagligvarubutiker) till en gång om året (apoteksombud, drivmedel, posttjänster). Uppgifter om antalet bibliotek kommer från Kungliga biblioteket (2023) och gäller antalet så kallade serviceställen per kommun. Vi benämner de hittills nämnda tjänsterna fysiska tjänster. Beskrivande statistik återfinns i tabell 1. Därutöver har vi data över tillgång till fiber, vilka kommer från Post- och telestyrelsen (2023). Slutligen kommer uppgifter om folkmängd från Statistiska centralbyrån (2024b).

Data för samtliga fysiska tjänster gäller alltså antalet serviceplatser i varje kommun från och med år 2015 till och med år 2022. Därtill har vi använt Pupos uppgifter om medelavstånd i meter väg till närmaste serviceställe för invånarna i varje kommun. De tjänster som ingår här är apotekstjänster, dagligvarubutiker (med och utan så kallat fullsortiment), drivmedel och posttjänster. Dessa data gäller år 2021 och vi använder dem nedan för att beräkna det genomsnittliga avståndet till tjänsterna inom varje kommun.³

2 Pupos har även tidsserier för kontantuttag och dagkasseinsättning. Bankkontor ingår även i dessa tjänster, varför vi exkluderar dessa tjänster från analyserna för att på så sätt undvika dubbelräkningar.

3 Vi medger att vårt studium av kommuner är ett grovhugget sätt att fånga platsens betydelse. De platser som spelar roll för människors vardagserfarenheter och sociala status är i många fall mindre (jämför Bisgaard med flera 2016). Därför tänker vi oss att de samband vi fångar torde vara ännu starkare om våra analysenheter vore geografiskt mindre.

En ojämn och komplex förändring med politiska följder

Vi delar upp vår empiriska undersökning i två delar. Den första och mer omfattande delen behandlar förändringen över tid i utbudet av samtliga tjänster för landets samtliga kommuner. I den andra delen undersöker vi avstånd till tjänster inom kommuner. I båda fallen relaterar vi förändringen till riksdagsvalsresultaten på kommunnivå.

FÖRÄNDRINGENS BETYDELSE

För att ge en övergripande bild av utvecklingen i landet skapar vi ett samlat mått över förändringen av samhällsservice per capita i landets kommuner under perioden 2015–2022. Måttet är medelvärdet av förändringen av samtliga typer av samhällsservice under perioden. Det bör främst förstås som ett verktyg för att beskriva den sammantagna förändringen gällande förekomsten av olika typer av viktig samhällsservice på ett överskådligt sätt.⁴ Det är värt att påpeka att måttet har naturliga begränsningar gällande hur tillgänglighet förstås, nämligen som synonymt med (nominellt) utbud. Vi fångar exempelvis inte öppettider, bemanning eller anpassning åt funktionsvarierade och inte heller servicens kvalitet. Vi återkommer till kvalitetsaspekten i slutdiskussionen.

Figur 1 åskådliggör förändringen i Sveriges kommuner, vilka vi delat upp i kvartiler för att kontrastera den serviceminskning som skett i vissa kommuner med olika grader av ökning i andra.⁵ Figur 1 påvisar en stor geografisk variation i förändringen. Kommunerna med den största minskningen är Älmhult (-1,52 per 10 000 invånare), Strömsund (-1,24 per 10 000 invånare) och Habo (-0,81 per 10 000 invånare). I totalt 79 kommuner syns en generell minskning, från Haparanda i norr till Tomelilla i söder. Bland de kommuner där vi ser en stor ökning sticker vissa Norrlandskommuner ut, i vilka befolkningen har minskat. Detta gäller exempelvis Vilhelmina och Dorotea, där ökningen i servicetillgång per capita är som störst (2,11 respektive 3,68 per 10 000 invånare).

Tabell 1 redovisar central- och spridningsmått över de olika servicetyperna. Vi ser en knapp ökning av den sammantagna förändringen av serviceställen med 0,3 per 10 000 invånare. Vi ser också att variationen är väldigt stor vad gäller förändringen i tillgång till olika typer av tjänster. Det har skett en genomsnittlig minskning för dagligvarubutiker, drivmedelsstationer, grundskolor, bibliotek och penningöverföring. Minskningen är störst gällande penningöverföring (-1,79 per 10 000 invånare) och minst gällande drivmedelsstationer (-0,13 per 10 000 invånare). Utbudet har ökat gällande två servicetyper, posttjänster (3,35 per 10 000 invånare) och apotek (1,46 per 10 000 invånare). Den

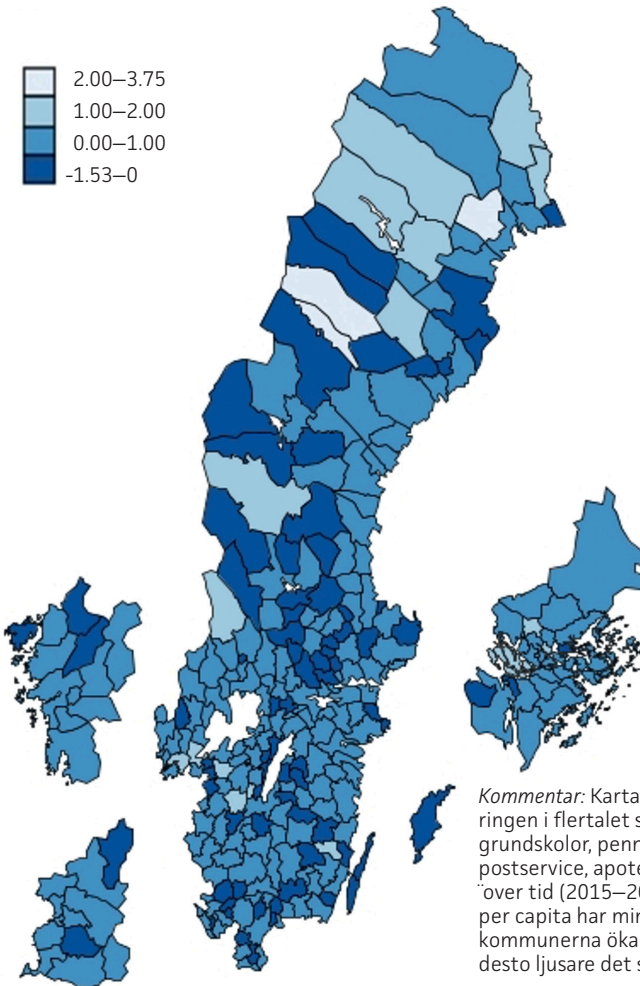
4 Cronbachs alfa för det sammanslagna måttet är 0,46.

5 Figurerna B4a och B4b i bilagan ger separata kartor över den förändrade serviceförekomsten och folkmängden i procent.

Tabell 1. Förändring i samhällsservice i Sveriges kommuner 2015–2022 (per 10 000 invånare)

	Medelvärde	S.D.	Min	Max	N
Dagligvarubutiker	-0.160	0.918	-3.322	3.927	290
Drivmedelsstationer	-0.127	1.369	-7.736	7.112	290
Postservice	3.349	2.399	-7.453	12.81	290
Apotek	1.359	2.038	-0.842	15.38	290
Grundskolor	-0.288	1.136	-6.642	5.628	290
Bibliotek	-0.223	0.722	-4.522	2.829	290
Penningöverföring	-1.781	1.502	-10.95	0.200	290
Serviceställen (samtliga)	0.304	0.539	-1.523	3.684	290

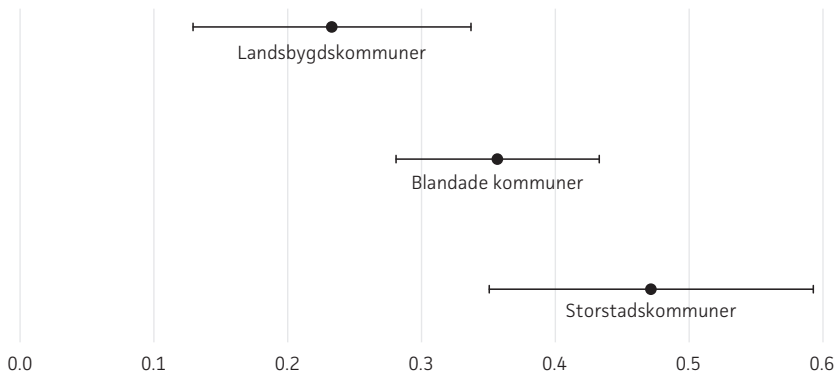
Figur 1. Förändring i samhällsservice per 10 000 invånare

Kommentar: Kartan visar den genomsnittliga förändringen i flertalet serviceställen (dagligvarubutiker, grundskolor, penningöverföring, drivmedelsstationer, postservice, apotek och bibliotek) i svenska kommuner över tid (2015–2022). Kommuner där serviceställen per capita har minskat djupast blå färg. I de övriga kommunerna ökar serviceförekomsten per capita, desto ljusare det större ökningen. N = 290.

Källor: Pipo & SCB.

Figur 2. Förändring i samhällsservice per 10 000 invånare i olika kommuntyper

Kommentar: Förändringen i serviceställen (samtliga) i landsbygdskommuner, blandade kommuner och storstadskommuner.

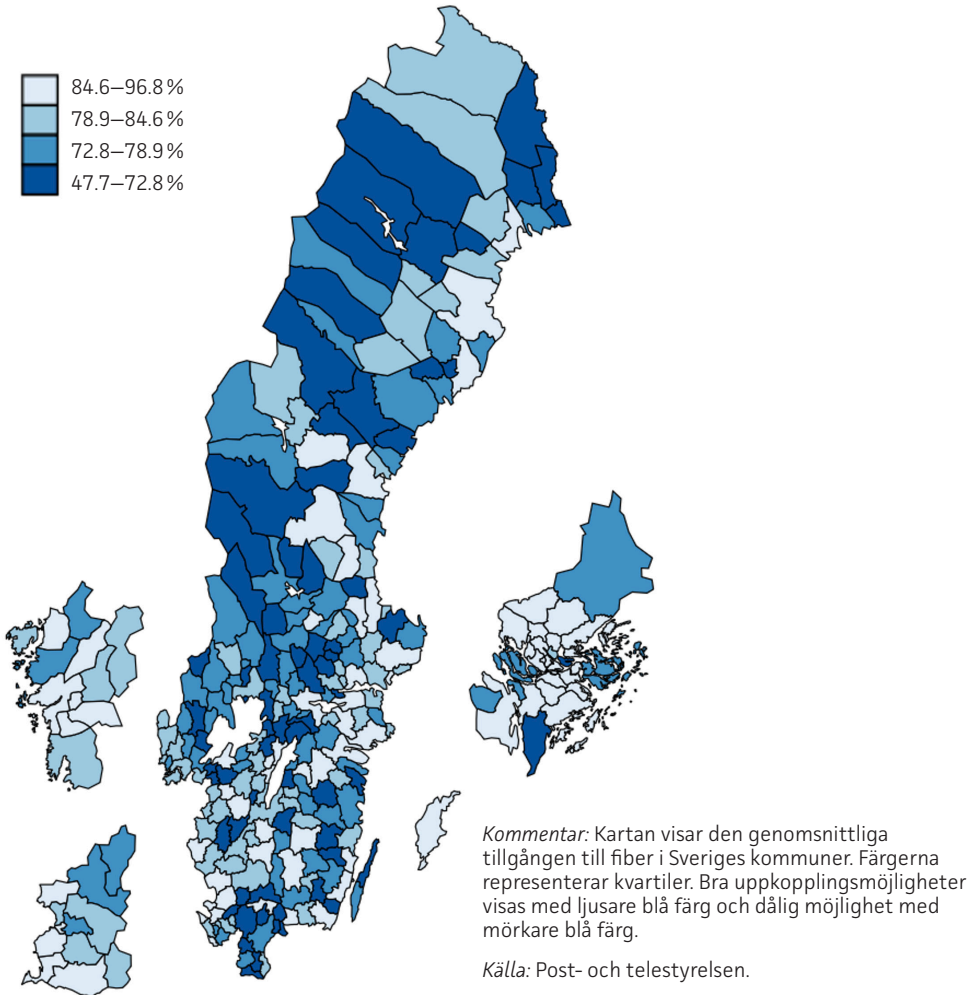
generella ökningen vi ser drivs således till stor del av ökningen av dessa två tjänster.

Sammantaget ger figur 1 och tabell 1 en komplex bild av de förändringar som ägt rum. Utbudet av flertalet servicetyper har minskat något under perioden, medan utbudet av apoteks- och posttjänster har ökat. I en dryg fjärdedel av kommunerna har serviceutbudet per capita minskat. I figur 1 kan vi se att det finns vissa kluster av kommuner där en minskning har skett, till exempel i Västmanland, Dalarna och nordvästra Skåne. Både på service- och kommunnivå ser vi alltså en varierad utveckling som innebär ökade geografiska obalanser.

Ett sätt att undersöka eventuella systematiska skillnader mellan olika kommuner är att presentera utvecklingen i serviceförekomst per capita efter den tidigare nämnda uppdelningen av Sveriges kommuner i landsbygdskommuner, blandade kommuner och storstadskommuner. Figur 2 påvisar att tillgången till service har ökat i alla tre kategorierna. I landsbygdskommuner är ökningen 0,23 serviceställen per 10 000 invånare. Motsvarande siffra för blandade kommuner är 0,36. Vi ser den största ökningen i gruppen storstadskommuner, nämligen 0,47 serviceställen per 10 000 invånare. Utbudet av fysisk samhällsservice per capita har alltså ökat minst i landsbygdskommuner och den största ökningen finns i storstadskommunerna. Ett ANOVA-test visar att skillnaderna mellan de tre kommuntyperna är statistiskt signifikanta på 95-procentsnivån.

Den förändrade fysiska förekomsten av serviceställen bör ställas mot en parallell utveckling, nämligen framväxten av digital infrastruktur. I och med att samhället har blivit alltmer uppkopplat har förutsättningarna för att leverera digital, i stället för fysisk, samhällsservice förbättrats. Dessutom kan vi relatera den ökade fysiska förekomsten av postserviceställen till den här utvecklingen. Den explosion av postservice som har skett i Sverige beror inte på en stor

Figur 3. Tillgång till fiber i landets kommuner (2022)

utbyggnad av postkontor. Det som i stället hänt sedan slutet av 2010-talet är att nya leveransmetoder för handel växt fram, varvid kunden själv hämtar ut sina paket antingen i obemannade postboxar via elektronisk identifiering eller på särskilda utlämningsställen.

Utvecklingen av posttjänster är ett exempel på serviceförändring som främst kan tänkas gynna de som har tillgång till och kunskapen att använda internet och de fördelar digitalisering kan tänkas föra med sig. Servicen väger inte nödvändigtvis upp för nedläggningen av postkontor med paketlösningar gällande olika typer av fysiska försändelser. Däremot skulle digitalisering möjligen kunna bidra till att tjänsterna faktiskt utförs i den mån det finns fysisk och organisatorisk infrastruktur för hämtning och leveranser. I ljuset av detta verkar Tillväxtverket (2021) genomgående se digitala lösningar som

en potentiell ersättning i vardande för fysiska tjänster. Därmed är det relevant att undersöka om det även finns geografiska variationer i förutsättningarna att utnyttja internet som ett instrument som åtminstone i någon mån skulle kunna väga upp för neddragningen av fysiska tjänster. Har digitaliseringen nått längre i de kommuner där serviceförekomsten per capita minskat?

I figur 3 syns hur tillgången till internetuppkoppling genom fiber ser ut i olika kommuner år 2022. Som vi kan se i figuren skiljer sig möjligheterna till fast internetuppkoppling åt i landet. Flera Norrlandskommuner har sämre tillgång till internet i form av fiber, men vi ser även områden med sämre tillgång i norra Skåne och i Västmanland – Dalarna. Sammantaget har alltså den fysiska servicen förändrats och delvis ersatts av digitala tjänster. Digitaliseringen har i sin tur kommit olika långt i olika delar av landet. Dock finner vi inget signifikant samband mellan förändrad serviceförekomst per capita och tillgång till fiber (se tabell B1 i bilaga 1). Digitaliseringen har alltså inte nått längre i de kommuner där serviceförekomsten per capita minskat.⁶

Den geografiska variationen i utvecklingen av fysiska samhällstjänster de senaste decennierna säger något centralt om människors livsvillkor på olika platser i landet. Den forskning som ligger till grund för våra teoretiska utgångspunkter ger oss dessutom anledning att anta att en förändrad tillgång till samhällsservice påverkar människors uppfattning om sig själva och sin livsmiljöns betydelse, den personliga och samhälleliga ekonomiska, materiella och kulturella utvecklingen, och i förlängningen stödet för de olika partierna och deras politik. Vi väljer därför att undersöka de eventuella kopplingarna mellan serviceförekomst å ena sidan och partival å andra sidan.

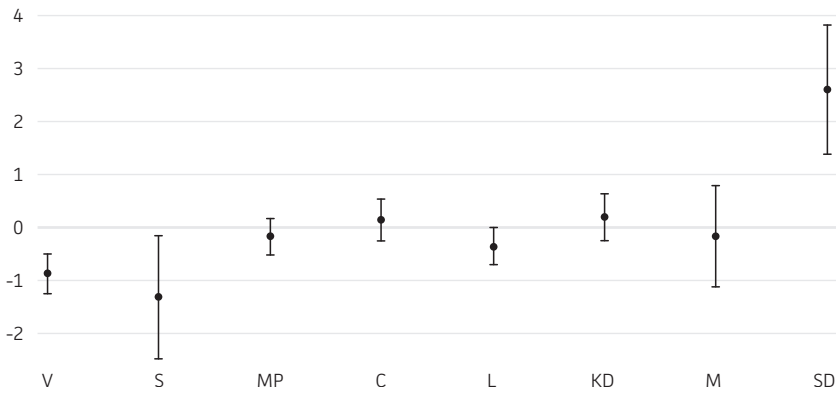
Figur 4 åskådliggör resultatet av åtta bivariata linjära regressionsanalyser där vi låter förändringen i vårt sammansatta servicemått per capita förklara utfallet i 2022 års riksdagsval.⁷ För fyra av åtta partier finns det ett signifikant samband mellan förändrat serviceutbud och väljarstöd. Stödet för Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Liberalerna är mindre i de kommuner där serviceutbudet har minskat. För ett parti är ett försämrat serviceutbud sammanbundet med ett större stöd. Detta parti är Sverigedemokraterna.

En enhets förändring i vårt mått, vilket i praktiken innebär försvinnandet av en tjänst per 10 000 invånare innebär ca 2,6 procentenheters större stöd inom kommunen för Sverigedemokraterna i 2022 års riksdagsval. Denna siffra kan jämföras med partiets snittresultat på kommunnivå i 2022 års riksdagsval, vilket var 25,3%. Jämförelsen ger fog för att hävda att sambandet mellan förändrad serviceförekomst och väljarstöd för Sverigedemokraterna är starkt. För Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Liberalerna går minskad serviceförekomst

6 Vi har även undersökt måttet för yttäckning av 4G i kommunerna. Resultaten som presenteras i bilaga 1 påverkas inte av detta mått på internettillgång.

7 Måttet är inverterat i modellerna. Ett positivt värde motsvarar således försämrad tillgång till service.

Figur 4. Sambandet mellan försämrad serviceförekomst och stöd i riksdagsvalet år 2022 på kommunnivå

Kommentar: Figuren visar sambandet mellan försämrad samhällsservice (2015–2022) och valresultat för partierna i riksdagsvalet år 2022 på kommunnivå. Det som presenteras är den förväntade förändringen i stöd för de olika partierna givet en enhets förändring i förändrad samhällsservice per 10 000 invånare. Se Bilaga 2 för regressionsmodellerna.

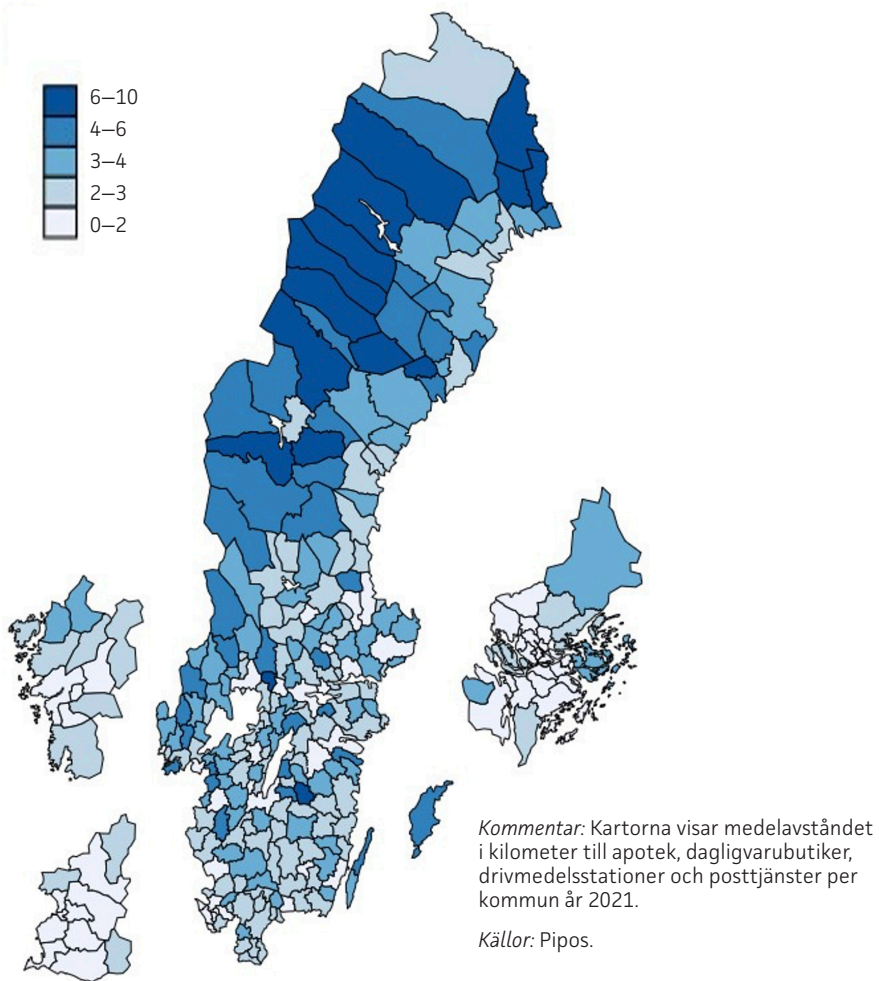
hand i hand med ett mindre väljarstöd. Främst för Vänsterpartiet och Liberalerna är sambandet påtagligt i förhållande till partiernas kommunala snittresultat i riksdagsvalet. Försvinnandet av en tjänst per 10 000 invånare kopplas till 0,9 procentenheters mindre stöd Vänsterpartiet (snittresultat 5,1%), 1,3 procentenheters mindre stöd för Socialdemokraterna (snittresultat 31,1%) och 0,4 procentenheters mindre stöd för Liberalerna (snittresultat 3,5%). För övriga fyra riksdagspartier saknas samband mellan förändrat tjänsteutbud och väljarstöd.

AVSTÅNDETS BETYDELSE

Vi menar att förändringen i serviceförekomst i Sveriges kommuner säger något betydelsefullt om livsvillkoren på olika platser. Tillgången till olika tjänster påverkar människors vardag. Det är dock inte bara förändringen i faktiskt fysiskt utbud som är viktig, utan även närheten till de tjänster som finns. Närheten handlar om var människor bor i förhållande till tjänster, något som inte nödvändigtvis framgår av antalet tjänster per capita i en kommun. I detta avsnitt använder vi därför Pupos data över kommuninvånarens avstånd i kilometer till apotek (inklusive ombud), dagligvarubutiker med och utan fullsortiment, drivmedelsstationer och posttjänster. Vi lägger samman genomsnittsavstånden till tjänsterna och dividerar med antalet tjänster och får därigenom det genomsnittliga genomsnittsavståndet till tjänsterna för invånarna i varje kommun. Data gäller år 2021. Notera att närmaste tjänst kan ligga i en annan kommun.

Figur 5 åskådliggör skillnaderna i medborgarnas genomsnittsavstånd till närmsta servicepunkt i Sveriges olika kommuner år 2021. Kartan påvisar generella skillnader mellan främst nordvästra Sverige å ena sidan och Sydsverige

Figur 5. Genomsnittsavstånd (kilometer) till olika i tjänster i Sverige

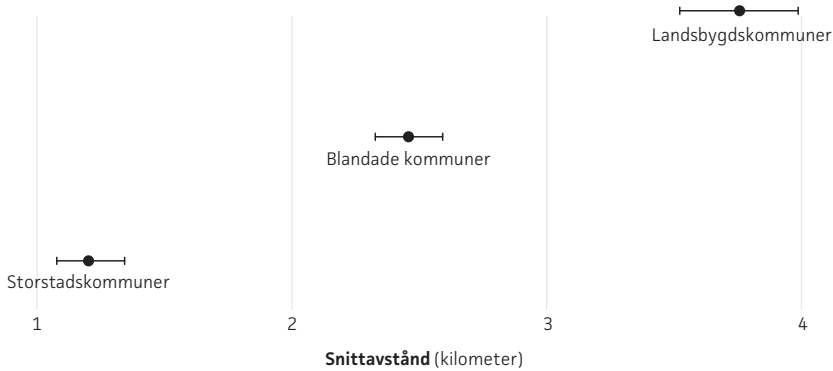

och delar av kusterna å andra sidan där genomsnittavstånden understiger fyra kilometer. Det finns dock en viss variation i de södra delarna av landet. Några kommuner utgör fickor med långa medelavstånd, till exempel Svenljunga i södra Västra Götaland, Storfors i södra Värmland och Ydre i södra Östergötland.

Hur skiljer sig genomsnittsavstånden åt mellan de tre kommuntyperna? Figur 6 påvisar skillnader i avstånd som är ännu tydligare än skillnaderna i serviceförekomst i figur 2. I storstadskommuner ligger genomsnittsavstånden på mellan en och en och en halv kilometer. I blandade kommuner är genomsnittsavstånden runt två och en halv kilometer. I landsbygdskommuner är genomsnittsavstånden mellan tre och en halv och fyra kilometer. Variationen är också något större i denna kategori. Figuren visar att avståndet och därmed människors möjligheter att ta sig till serviceställen skiljer sig åt beroende på

Figur 6. Genomsnittsavstånd (kilometer) per kommuntyp

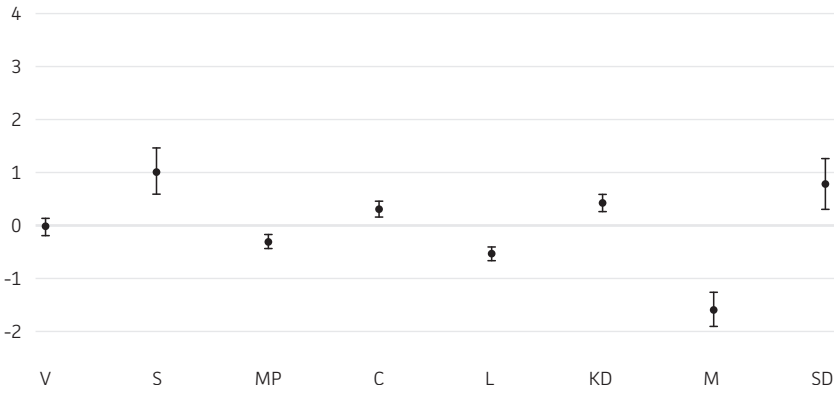
Kommentar: Tabellen visar genomsnittsavståndet i kilometer till apotekstjänster, dagligvaru-butiker, drivmedelsstationer och posttjänster för landsbygdskommuner, blandade kommuner och storstadskommuner. Data gäller år 2021.

vilken kommuntyp man bor i. Behovet av personbil och förutsättningarna för kollektivtrafik varierar, vilket har politiska implikationer. Att det finns människor som bor jämförelsevis långt från den mest grundläggande samhälleliga service sätter också fingret på folks upplevda övergivenhet och statusskillnad som vi diskuterat i avsnittet om platsens betydelse.

Vi avslutar vår empiriska analys med att undersöka sambandet mellan genomsnittsavstånd och väljarstöd på kommunnivå i 2022 års riksdagsval. Återigen använder vi enkel linjär regression och redovisar koefficienterna från åtta modeller där avstånd får förklara riksdagspartiernas valresultat (bilaga 3 återger regressionsmodellerna). Osäkerheten i skattningarna är mindre och med undantag för Socialdemokraterna och i viss mån Vänsterpartiet tenderar sambanden att peka i samma riktning som tidigare. Sambandet är negativt för Miljöpartiet, Liberalerna och Moderaterna. För Vänsterpartiet återfinns inget signifikant samband. Sambandet är positivt för Centerpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Beträffande Socialdemokraterna är det också positivt, vilket bland annat torde ha att göra med partiets fortsatta stöd i Norrland. Analyserna i figurerna 4 och 7 går alltså i olika riktning för detta parti. Sambandets storlek är mindre för Sverigedemokraterna och större för Liberalerna i förhållande till vad vi fann i analysmodellerna för serviceförekomst i figur 4.

Sammanfattningsvis är det sambandet mellan såväl serviceförekomst som avstånd till service och väljarstöd för Sverigedemokraterna som sticker ut, så som teori och tidigare forskning låter förmoda. Sambandet är dessutom det substantiellt starkaste. Några alternativa analyser ger liknande resultat på denna punkt. I tabell B5 i bilaga 5 använder vi vårt sammantagna mått för att undersöka sambandet mellan partival och förändring i service från år 2014 till

Figur 7. Sambandet mellan snittavstånd till olika tjänster och riksdagsväljarstöd år 2022 på kommunnivå

Kommentar: Figuren visar sambandet mellan snittavstånd till olika tjänster och riksdagsväljarstöd år 2022 på kommunnivå. Det som presenteras är den förväntade förändringen i stöd för de olika partierna givet en kilometer (en enhet) längre till samhällsservice. Se Bilaga 3 för modeller.

år 2018 och från år 2018 till 2022. Vi finner bland annat att försämrad service hänger samman med ett ökat stöd för Sverigedemokraterna även på kortare sikt. Det kortsiktiga sambandet är svagare jämfört med det långsiktiga sambandet, vilket är i samklang med vår teoretiska betoning på att anlägga ett lite längre tidsperspektiv. För Sverigedemokraternas del motsvarar en enhets förändring i minskad serviceförekomst 0,55 procentenheters ytterligare stöd i riksdagsval. I tabell B6 i bilaga 6 redovisar vi en modell som relaterar den generella minskningen i antalet grundskolor och dagligvarubutiker till förändringen i väljarstöd ända sedan millenniets början. Vi tar där hänsyn till att kommunerna är olika genom att använda kommunfixa effekter. I linje med huvudresultaten finner vi att minskad serviceförekomst kan kopplas till ett ökat väljarstöd för Sverigedemokraterna.⁸

Slutdiskussion

Resultaten ger en komplex bild i förekomsten av service sett till riket som helhet. Vi ser en liten generell ökning av serviceförekomst per capita. Denna ökning är mer begränsad i landsbygdskommuner. Detta mönster gäller även medborgarnas fysiska avstånd till tjänsterna. Samtidigt är variationen stor, både mellan landsdelar, kommuner och tjänster. Trots en liten sammantagen ökning

8 Utöver Sverigedemokraterna är Liberalerna det parti som uppvisar ett genomgående signifikant samband i konsekvent riktning i figurerna 4 och 7. Minskad serviceförekomst och ökat avstånd är sammanbundet med ett minskat stöd för partiet. Sambandet med minskad serviceförekomst kvarstår dock inte i de alternativa analysmodellerna.

av serviceförekomst ser vi en minskning i över en fjärdedel av Sveriges kommuner. Vi har därmed blottlagt ökade geografiska obalanser i servicetillgång. Vi finner områden av kommuner med minskning i servicetillgång inte bara framför allt i nordvästra Sverige utan även norra i Skåne. Liknande trender märks när det gäller avståndet till tjänster, vilket är som störst i norra och nordvästra Sverige.

Det finns dock vissa positiva undantag i dessa landsdelar precis som det finns kommuner i de södra delarna av landet där utvecklingen varit mer negativ. Denna ojämna utveckling har ägt rum samtidigt som hela landets samlade konsumtion, produktion och produktivitet har ökat. Den allmänna positiva ekonomiska utvecklingen kontrasterar mot att service har försvunnit på vissa platser. Med grund i våra teoretiska utgångspunkter har vi gjort antagandet att en försämring i tillgången till service har medfört att personer som bor på dessa platser fått förändrade vardagsvillkor och upplever en försämrad (subjektiv) social status. Detta då det rör sig om förändringar i människors livsmiljö som har både en sociokulturell och en materiell dimension (Gidron & Hall 2017).

I linje med våra teoretiska förväntningar tycks den geografiska variation som observerats bidra till att begripliggöra det starka stödet för Sveriges höger-radikala parti på nationell nivå, Sverigedemokraterna. Vi finner genomgående ett samband mellan servicetillgång och Sverigedemokraternas resultat i 2022 års riksdagsval. Detta parti är möjligen det som bäst lyckats kanalisera protester och profilera sig som det parti som vill återuppliva de platser som upplevs halka efter andra delar av samhället, något som enkelt går att förena med en retorik som ställer medborgare mot elit och traditionella värden mot en uppluckring av desamma (Mudde 2007). Dessutom är Sverigedemokraterna det parti som främst kan tänkas tjäna på att väljarna vill straffa de partier som innehaft regeringsmakten under den tid som förändringarna i serviceutbud pågått. Vi påminner om att vi i figur 4 såg ett signifikant samband mellan minskad serviceförekomst och ett sämre valresultat för det parti som innehaft statsministerposten under perioden, Socialdemokraterna.

Vårt sätt att teoretiskt försöka förstå det negativa sambandet mellan serviceförekomst och större stöd för Sverigedemokraterna är att ett reducerat tjänsteutbud på en plats har en negativ inverkan på den subjektivt upplevda sociala statusen hos dem som bor på platsen och därmed väcker aggr. frustration och en benägenhet att stödja en politik som upplevs stå för en återgång till hur det var förr. I avsaknad av andra partier som för fram ett alternativt budskap – till exempel om utjämning och geografisk omfördelning av resurser – torde därmed, enligt denna teori, stödet för populistiska eller höger-radikala partier öka på dessa platser. Vi finner också ett sådant samband mellan förändringen i tillgång till service och stöd för Sverigedemokraterna. Det är även värt att nämna att vi finner ett sådant samband trots att vi gör analysen på kommunnivå, vilket

är en rätt så trubbig operationalisering av plats som inte fångar förändringar på riktigt lokal nivå. Vi menar att detta torde tala för att sambanden återfinns också på en mer finfördelad geografisk nivå.

Både vår beskrivning och vår sambandsanalys bör i framtiden kompletteras med analyser på en ännu mer detaljerad geografisk nivå än den kommunala. Det blir då aktuellt att införliva andra demografiska och ekonomiska faktorer i en analys av sambandet mellan service och väljarstöd. Exempel på faktorer är flyttar, befolkningssammansättning, sysselsättning och bostadspriser. I den mån dessa faktorer kan ses som bakomliggande skulle en sådan undersökning kunna göra anspråk på att fånga kausalitet.⁹

På en mer finmaskig nivå är det dessutom meningsfullt att jämföra förändringen i ett område med förändringar i det omgivande samhället. Sådana relativa förändringar kan vara särskilt viktiga eftersom människor är sociala varelser som bryr sig om och jämför utvecklingen på den plats där de bor med utvecklingen på andra platser och som delvis härleder sin sociala status från sådana jämförelser. En dylik undersökning skulle lite bättre kunna spegla *Gidron och Halls (2017)* förståelse av social status som ett relationellt attribut. Vi medger att det kan vara besvärligt att närma sig psykosociala mekanismer kopplade till "sociala status", men genom mer detaljerad och finmaskig analys blir det åtminstone möjligt att komma närmare dessa mekanismer. Med det ökade antalet observationer som kommer med en mer detaljerad geografisk nivå blir det nämligen möjligt att göra mer avancerade statistiska undersökningar.

I vår analys av kopplingen mellan olika typer av samhällsservice och parti-val har vi använt ett sammanslaget mått på tjänsteutbud. Detta speglar tanken att det är relevant att undersöka förändring i samhällelig service givet vår teoretiska utgångspunkt att det främst är den långsiktiga omstruktureringen av samhället som via (hotad) social status har konsekvenser för politiskt beteende. Det betyder inte att vi hävdar att en nedstängning av eller avståndet till en skola är att jämställa med nedstängning av ett apotek eller att konsekvenserna av specifika förändringar i serviceutbud inte är värda att studera.¹⁰ Olika tjänster kan ha olika betydelse för olika befolkningsgrupper. Studier visar exempelvis att (hot om) skolnedläggningar kan leda till protester (*Larsson Taghizadeh 2017; Uba 2016*). Framtida studier bör undersöka vidare vilken roll olika typer av samhällelig service spelar för platser, för människorna som bor där och för olika former av politiskt beteende. Därtill vore det intressant att analysera

9 Modellerna i tabell B6 i bilaga 6 påvisar också ett ökat stöd för Sverigedemokraterna då serviceförekomsten minskar. Dessa modeller ger bättre fog för robusta slutsatser eftersom de innehåller kommunfixa effekter.

10 Tabell B5 i bilaga 5 är ett sätt att fånga sambanden mellan mer kortsiktiga förändringar. Även här är sambandet mellan minskad serviceförekomst och Sverigedemokraternas valresultat tydligt, men det är svagare.

partiernas budskap närmare för att undersöka antagandet att konsekvenserna av försämringar i serviceutbud knappast är automatiska utan istället beror på (eller åtminstone blir större) om något parti lyckas formulera och kanske underblåsa frustrationen och statusförsluten som försämringarna medför.

Vi avslutar med en diskussion om hur vårt mått på service förhåller sig till kvalitet. Vi har använt termerna tillgänglighet och utbud i snäv bemärkelse och vi har inte kunnat ta hänsyn till tjänsternas kvalitet och eventuellt förändrade natur. Gällande tillgänglighet har vi tidigare nämnt till exempel öppettider och anpassning åt personer med funktionsvariationer som viktiga aspekter som vi inte fångar. Detta hänger samman med frågor om kvalitet, vilka bland annat har att göra med bemanning eller personal och i vissa fall, kanske främst apotek, bibliotek och skolor, men också personalens kompetens. Det hänger också samman med frågan om det faktiskt är samma servicenivå som erbjuds kontinuerligt över tid. Det ger exempelvis inte utslag på vårt mått om en skola i en kommun ersätts med en annan, men detta kan påverka utbildningens kvalitet för eleverna.

Även om vi menar att det mest fundamentala är att en tjänst över huvud taget finns, så påverkar sådana förändringar de olika tjänsternas kvalitet. Tjänsternas förändrade natur innebär också utmaningar för vidare studier. Vi har redan nämnt att apoteks- och posttjänster omfattar ombud, för posttjänster även paketboxar. Detta är något annat än de postkontor som en gång fanns runt om i landet. Trots att våra data inte sträcker sig tillbaka till de klassiska postkontorens tid så väcker det frågor om jämförbarhet över tid liknande de som präglar inflationsmätning. Posttjänsterna har blivit fler, men också helt annorlunda i den mån som de inbegriper pakettjänster.

Det finns uppenbarligen fler frågor att besvara för att förstå sambandet mellan förekomst av service och politiska preferenser. Vi menar att föreliggande analys utgör ett viktigt bidrag i det svenska fallet. Vi har åskådliggjort en förändring i förekomsten av viktig samhälls service. Det är en förändring med servicesspecifika och geografiska variationer som för Sveriges del står i samklang med väljarstödet för landets högerpopulistiska parti. Våra analyser ger alltså stöd åt idén om en koppling mellan samhällsservicens geografi å ena sidan och väljarnas partival å den andra.

Referenser

- Adler, David & Ansell, Ben, 2016. "Housing and Populism", *West European Politics* 43(2), s. 344-365.
- Ballard-Rosa, Cameron, Malik, Mashail A., Rickard, Stephanie J. & Scheve, Kenneth, 2021. "The Economic Origins of Authoritarian Values: Evidence From Local Trade Shocks in the United Kingdom", *Comparative Political Studies* 54(13), s. 2321-2353.

- Berg, Linda, Erlingsson, Gissur Ó & Oscarsson, Henrik, 2019. "Rekordhög röstdelning", s. 93–105 i Andersson, Ulrika, Rönnerstrand, Björn, Öhberg, Patrik & Bergström, Annika (red.), *Storm och stilltje. SOM-rapport nr 74*. Göteborg: SOM-institutet.
- Bisgaard, Martin, Dinesen, Peter Thisted & Sønderkov, Kim Mannemar, 2016. "Reconsidering the Neighborhood Effect: Does Exposure to Residential Unemployment Influence Voters' Perceptions of the National Economy", *The Journal of Politics* 78(3), s. 719–732.
- Bolet, Diane, 2021. "Drinking Alone: Local Socio-Cultural Degradation and Radical Right Support – The Case of British Pub Closures", *Comparative Political Studies* 54(9), s. 1653–1692.
- Carreras, Miguel, Irepoglu Carreras, Yasemin & Bowler, Shaun, 2019. "Long-Term Economic Distress, Cultural Backlash, and Support for Brexit", *Comparative Political Studies* 52(9), s. 1396–1424.
- Colantone, Italo & Stanig, Piero, 2019. "The Surge in Economic Nationalism in Western Europe", *Journal of Economic Perspectives* 33(4), s. 128–151.
- Dal Bó, Ernesto, Finan, Frederico, Folke, Olle, Persson, Torsten & Rickne, Johanna, 2022. "Economic and Social Outsiders but Political Insiders: Sweden's Populist Radical Right", *Review of Economic Studies* 90, s. 675–706.
- Dancygier, Rafaela, Dehdari, Sirus H., Laitin, David D., Marbach, Moritz & Vernby, Kåre, 2022. "Emigration and Radical Right Populism", *IPL Working paper*, nr. 22–02, s. 1–73.
- Erlingsson, Gissur Ó, Öhrvall, Richard, Wallman Lundåsen, Susanne & Zerneck, Arvid, 2021. *Centrum mot periferi? Om missnöje och framtidstro i Sveriges olika landsdelar*. Rapport, 2012:4. Version 2. Linköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.
- Gidron, Noam & Hall, Peter A., 2017. "The Politics of Social Status: Economic and Cultural Roots of the Populist Right", *The British Journal of Sociology* 68 (1), s. 57–84.
- Hinton, Perry R., McMurray, Isabella & Brownlow, Charlotte, 2004. *SPSS Explained*. Abingdon: Routledge.
- Kungliga biblioteket, 2023. "Biblioteksstatistik för 2015–2022", tillgänglig på <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksstatistik/hamta-ut-statistik.html>, besökt 2024-02-10.
- Larsson Taghizadeh, Jonas, 2017. "Informational Lobbying and Activist Resources: Comparing Mobilisations Against School Closures in Sweden", *Interest Groups & Advocacy* 6, s. 91–111.
- Lewin, Leif, Jansson, Bo & Sörbom, Dag, 1972. *The Swedish Electorate 1887–1968*. Uppsala: Almqvist & Wiksell.
- Mudde, Cas, 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nyholt, Niels, 2024. "Left behind: Voters' Reactions to Local School and Hospital Closures", *European Journal of Political Research* 63(3), s. 884–905.
- Oscarsson, Henrik, 2020. *Flytande väljare 2018*. Valforskningsprogrammet. Rapport 2020:10. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik, Bäckstedt, Felix, Cederholm Lager, Anna, Karlsson, Richard & Solevid, Maria, 2024. *Väljarna och valet 2022*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Patana, Paulina, 2022. "Residential Constraints and the Political Geography of the Populist Radical Right: Evidence from France", *Perspectives on Politics* 20(3), s. 842–859.

- Patana, Paulina, 2020. "Changes in Local Context and Electoral Support for the Populist Radical Right: Evidence from Finland", *Party Politics* 26(6), s. 718-729.
- Pierson, Paul, 2001. *The New Politics of the Welfare State*. New York: Oxford University Press.
- Pipos, 2024. "Pipos", tillgänglig på <https://pipos.se/>, besökt 2024-02-10.
- Post- och telestyrelsen, 2023. "PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2022", tillgänglig på <https://www.pts.se/sv/dokument/rapporter/internet/2023/pts-mobiltacknings--och-bredbandskartlaggning-2022/>, besökt 2024-02-10.
- Rickardsson, Jonna, 2021. "The Urban-rural Divide in Radical Right Populist Support: The Role of Resident's Characteristics, Urbanization Trends and Public Service Supply", *The Annals of Regional Science* 67, s. 211-242.
- Rodríguez-Pose, Andrés, 2017. "The Revenge of the Places that Don't Matter (and What to do About It)", *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 11(1), s. 189-209.
- Statistiska centralbyrån, 2024a. "Allmänna val, valresultat", tillgänglig på <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valresultat/>, besökt 2024-01-30.
- Statistiska centralbyrån, 2024b. "Befolkningsstatistik", tillgänglig på <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/>, besökt 2024-02-10.
- Stiglitz, Joseph E., 2018. *Globalization and its Discontents Revisited: Anti-globalization in the Era of Trump*. New York: W.W. Norton & Company.
- Tillväxtverket, 2021. *Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service 2021*, Rapport 0369.
- Tillväxtverket, 2024. "Städer och landsbygder", tillgänglig på <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregionalutveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>, besökt 2024-03-07.
- Uba, Katrin, 2016. "Deliberative Protests? Persuading Politicians Not to Close Schools in Swedish Municipalities", *Revista internacional de Sociología* 74(4), eo46.
- Valmyndigheten. 2024. "Rådata och statistik", tillgänglig på <https://www.val.se/valresultat/riksdag-region-och-kommun/2022/radata-och-statistik.html>, besökt 2024-02-02.
- Zibblatt, Daniel, Hilbig, Hanno & Bischof, Daniel, 2023. "Wealth of Tongues: Why Peripheral Regions Vote for the Radical Right in Germany", *American Political Science Review* 118(3), s. 1480-1496.
- Öhrvall, Richard, 2023. *Ett delat Sverige? Om skillnader i livsvillkor, värderingar och åsikter mellan stad och land*. Linköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet.

Bilaga 1

Tabell B1. Korrelation mellan försämrad samhällsservice/10000 invånare och tillgång till fiber (2022)

(1)	
Försämrad samhällsservice/10000 invånare	
Tillgång till fiber	-0.2960 (0.357)
Konstant	-0.0742 (0.279)
N	290
R ²	0.0221

Standardfel i parentes. * p < 0.05, † p < 0.01, ‡ p < 0.001

Bilaga 2

Tabell B2. Sambandet mellan försämrad serviceförekomst år 2015–2022 och riksdagspartistöd år 2022 på kommunnivå

Partier	(1)	(2)	(3)	(4)
	V	S	MP	C
Försämrad samhälls-service/10 000 invånare	-0.893 [‡] (0.198)	-1.318* (0.591)	-0.188 (0.173)	0.134 (0.198)
Konstant	4.781 [‡] (0.122)	30.70 [‡] (0.365)	3.414 [‡] (0.107)	6.521 [‡] (0.123)
Observations	290	290	290	290
R ²	0.066	0.017	0.004	0.002

Partier	(5)	(6)	(7)	(8)
	L	M	KD	SD
Försämrad samhälls-service/10 000 invånare	-0.365* (0.171)	-0.166 (0.489)	0.192 (0.224)	2.607 [‡] (0.622)
Konstant	3.399 [‡] (0.105)	17.38 [‡] (0.302)	6.366 [‡] (0.138)	26.11 [‡] (0.384)
Observations	290	290	290	290
R ²	0.016	0.000	0.003	0.057

Standardfel i parentes. Se Figur 4 för grafisk illustration. * p < 0.05, † p < 0.01, ‡ p < 0.001

Bilaga 3

Tabell B3. Sambandet mellan snittavstånd till olika tjänster och riksdagspartistöd år 2022 på kommunnivå

Partier	(1) V	(2) S	(3) MP	(4) C
Längre snittavstånd till olika tjänster	-0.0328 (0.0788)	1.023 [‡] (0.222)	-0.306 [‡] (0.0641)	0.303 [‡] (0.0744)
Konstant	5.152 [‡] (0.262)	28.02 [‡] (0.735)	4.392 [‡] (0.213)	5.568 [‡] (0.247)
N	290	290	290	290
R ²	0.001	0.069	0.073	0.055

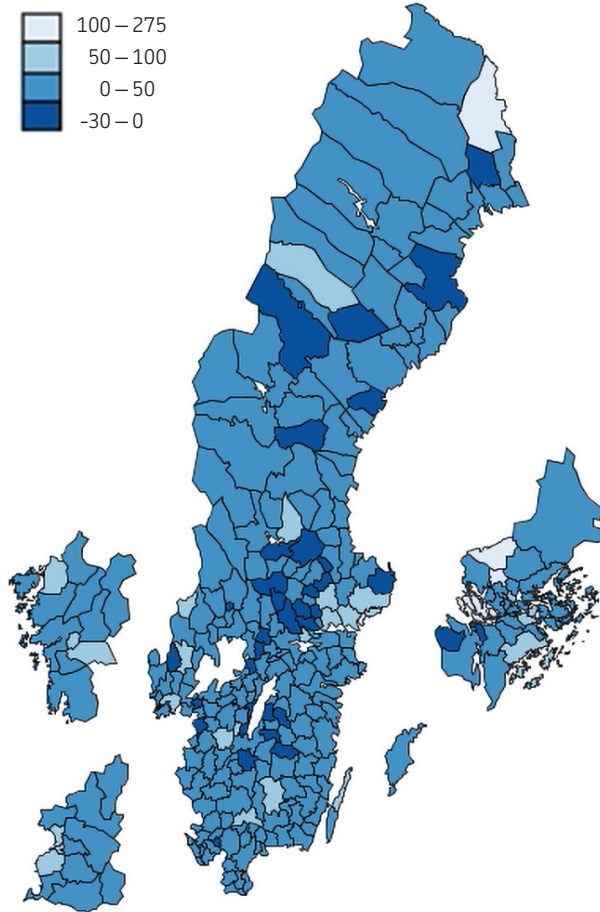

Partier	(5) L	(6) KD	(7) M	(8) SD
Längre snittavstånd till olika tjänster	-0.531 [‡] (0.0584)	0.418 [‡] (0.0826)	-1.589 [‡] (0.163)	0.778 [†] (0.242)
Konstant	5.107 [‡] (0.194)	5.050 [‡] (0.274)	22.21 [‡] (0.542)	22.98 [‡] (0.804)
Observations	290	290	290	290
R ²	0.222	0.082	0.247	0.035

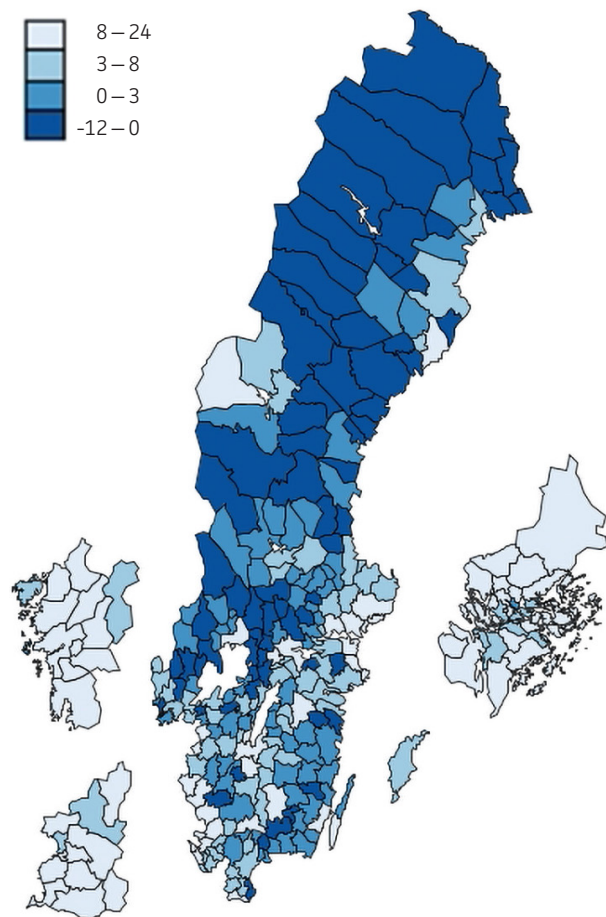
Standardfel i parentes. Se Figur 5 för grafisk illustration. * p < 0.05, † p < 0.01, ‡ p < 0.001

Bilaga 4

Figur B4a. Förändring i antal serviceställen, 2015–2022 (%)

Figur B4b. Befolkningsförändring 2015-2022 (%)

Bilaga 5

Tabell B5. Förändring i väljarstöd i riksdagsvalen 2018 och 2022 och förändring i samhällsservice (FE-modeller)

Partier	(1) V	(2) S	(3) C	(4) MP
Försämrad samhälls-service/10 000 invånare	-0.784 [‡] (0.135)	0.858 [‡] (0.188)	-0.765 [‡] (0.177)	-0.0352 (0.0794)
Konstant	1.374 [‡] (0.0679)	-4.740 [‡] (0.0945)	1.682 [‡] (0.0891)	-1.883 [‡] (0.0399)
N	580	580	580	580
R ²	0.775	0.861	0.821	0.851

Partier	(5) M	(6) KD	(7) L	(8) SD
Försämrad samhälls-service/10 000 invånare	-0.0905 (0.152)	0.268* (0.111)	0.257 [‡] (0.0699)	0.546 [†] (0.203)
Konstant	-2.841 [‡] (0.0764)	2.221 [‡] (0.0558)	-0.00324 (0.0351)	5.607 [‡] (0.102)
Observations	580	580	580	580
R ²	0.701	0.803	0.373	0.208

Standardfel i parentes. Kommun- och valår-FE. Valen som är inkluderade är 2018 och 2022.

* p < 0.05, † p < 0.01, ‡ p < 0.001

Bilaga 6

Tabell B6. Förändring i väljarstöd i riksdagsvalen 2006 och 2022 och förändring i samhällsservice (FE-modeller)

Partier	(1) V	(2) S	(3) C	(4) MP
Försämrad tillgång till skolor och livsmedelsbutiker service/10 000 invånare (mellan valen)	0.0505 [†] (0.0117)	0.0466 (0.0358)	-0.0655 [‡] (0.0161)	-0.0091 (0.0103)
Konstant	-0.893 [‡] (0.0847)	-2.487 [‡] (0.260)	-0.155 (0.117)	-0.0318 (0.0751)
N	1445	1445	1445	1445
R ²	0.016	0.001	0.014	0.001

Partier	(5) M	(6) KD	(7) L	(8) SD
Försämrad tillgång till skolor och livsmedelsbutiker service/10 000 invånare (mellan valen)	-0.248 [‡] (0.0458)	0.0906 [‡] (0.0140)	0.104 [‡] (0.0141)	0.0528 [†] (0.0204)
Konstant	2.319 [‡] (0.333)	-1.242 [‡] (0.102)	-2.025 [‡] (0.103)	4.488 [‡] (0.148)
Observations	1445	1445	1445	1445
R ²	0.025	0.035	0.045	0.006

Standardfel i parentes. Kommun- och valår-FE. Valen som är inkluderade är 2006, 2010, 2014, 2018 och 2022.

* p < 0.05, † p < 0.01, ‡ p < 0.001